

ประวัติบรรดาศักดิ์ขุนนางไทย

และ

ข้อเสนอแนะในการลงนามบรรดาศักดิ์ในรายการชื่อผู้แต่งและหัวเรื่อง

นางรำภี กุลสมบูรณ์

004270

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๑๕

THAI NOBILITY AND PROPOSALS FOR AUTHOR ENTRIES
AND SUBJECT HEADINGS

Mrs. Rampee Kulsomboon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Library Science
Graduate School

Chulalongkorn University

1972

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
.....

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

.....
.....

.....
.....

.....
.....

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย นางแมนมาส ขวลิต

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ประวัติบรรดาศักดิ์ขุนนางไทยและข้อเสนอแนะในการลงนาม
บรรดาศักดิ์ในรายการชื่อผู้แต่งและหัวเรื่อง

ชื่อ นางรำภี กุลสมบูรณ์ แผนกวิชา บรรณารักษศาสตร์

ปีการศึกษา ๒๕๑๔

บทคัดย่อ

การลงรายการชื่อผู้แต่งหรือการกำหนดหัวเรื่องชีวประวัติชาวไทยผู้มีบรรดาศักดิ์ ลงในบัตรรายการหนังสือภาษาไทยนั้น บรรณารักษณ์ผู้จัดทำบัตรรายการหนังสือมักประสบปัญหาเกี่ยวแก่การตัดสินใจที่จะกำหนดการลงรายการบัตรได้อย่างถูกต้อง จนทำให้เกิดการลงรายการบัตรของห้องสมุดแต่ละแห่งแตกต่างกันไปและไม่เป็นแบบเดียวกัน วิทยานิพนธ์นี้จึงมีความมุ่งหมายทำประการ ประการแรก คือการนำประวัติความเป็นมาหรือภูมิหลังเกี่ยวแก่บรรดาศักดิ์และนามบรรดาศักดิ์ของขุนนางไทย ซึ่งเคยมีมาแต่โบราณกาล มารวบรวมไว้เท่าที่มีหลักฐานปรากฏอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลของเรื่องราวดังกล่าวนี้ นำมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาการลงรายการชื่อผู้แต่งหรือกำหนดหัวเรื่องดังกล่าวแล้ว ประการที่สอง เพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์ในการลงรายการบัตรผู้แต่งชาวไทย และกำหนดหัวเรื่องชื่อเจ้าของชีวประวัติผู้มีบรรดาศักดิ์ให้เหมาะสม ประการที่สาม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำบัตรรายการใหม่ประสิทธิภาพ ประการที่สี่ เพื่อบรรณารักษ์ใช้เป็นคู่มืออ้างอิง และคู่มือในการปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์แก่บรรณารักษ์ผู้ยังใหม่ต่องานด้านนี้ ประการที่ห้า เพื่อรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวแก่ประวัติบรรดาศักดิ์ขุนนางไทย ซึ่งมีคุณค่าควรแก่การศึกษาอย่างละเอียดและนับว่าเป็นประโยชน์ต่อวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

วิทยานิพนธ์นี้ได้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นมาด้วยความวิริยะ เพื่อที่จะเสนอประวัติการของบรรดาศักดิ์ขุนนางไทยซึ่งยังมีได้เคยรวบรวมเอาไว้ในเรื่องเดียวกันให้สมบูรณ์เพียงพอเท่าที่จะสามารถกระทำได้ จึงนับได้ว่าจะอำนวยประโยชน์แก่บรรณารักษ์

หรือนักศึกษาที่จะอ่านเรื่องราวดังกล่าวแล้วนั้นสืบเนื่องกันโดยตลอด เพื่อนำไปประกอบ การศึกษาวิชาไทยศึกษา เจตนจำนงโดยแท้จริงนั้น วิทยานิพนธ์นี้ประสงค์ที่จะเสนอแนะ สิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน ในวิชาชีพของบรรณารักษ์ผู้ขาดประสบการณ์ หรือผู้ เริ่มปฏิบัติงานผู้ซึ่งจะใช้วิทยานิพนธ์นี้ให้ถูกต้องตามความประสงค์ของตน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2

Thesis Title Thai Nobility and Proposals for Author
Entries and Subject Headings
Name Mrs. Rampee Kulsomboon Department Library Science
Academic Year 1972

ABSTRACT

Many catalogers find it inconvenient to enter a Thai book or to assign subject headings under the name of its Thai author or biographer who owns title of nobility. The cataloger must determine for each work cataloged as to what form of the heading should be under what part of a name, or what references should be made to lead to the heading chosen. The choice of entry word varies from library to library. This thesis has five-fold purpose; first, to study and bring out problems in technical process to the cataloging rules of Thai nobility for author and subject headings entries; secondly, to develop cataloging rules systematically; thirdly, to search for suitable way to produce catalogs carefully and efficiently; fourthly, to serve as a reference tool for the catalogers, and as a manual to facilitate the training of new assistants, in order that it may be made available; fifth, to indicate generally the history and background of Thai title of nobility, honour and rank which deserve detailed study, and to collect relating subjects in such manner.

The research techniques are based on the documentary research through books, periodicals and other printed materials both in Thai and foreign languages, dealing with history of Thai nobility and with special reference to the cataloging rules of Thai books.

๗

Research results concluded as follows:

This thesis is an effort to compile and describe in minute details every possible information about the Thai nobility which did not appear in the existing texts in this field. It will serve as collateral reading to the librarian or student who are interested in Thai studies. In particular, there is an intention to suggest to the inexperienced librarians with little or no training who study this thesis and follow it through in direct connection with their work. It is expected, therefore, that they will use this thesis in whatever order best suited specifically to Thai books and their requirements.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

การเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ แม้จะเป็นงานวิจัยจากเอกสาร หนังสือ และบรรดาสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ก็ตาม ก็นับว่าเป็นงานซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากบรรดาท่านผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ท่านแรกนั่นคือ นางแมนมาส ขวลิขิต ผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ผู้ได้กรุณาตรวจแก้ไขคำแนะนำ และอนุญาตให้ถ่ายสำเนาเรื่องราวซึ่งต้องนำไปคนควาเรียบเรียงจากต้นฉบับหนังสือหายาก ณ หอสมุดแห่งชาติ เพราะเอกสารและหนังสือบางประเภทเป็นหนังสือคนควาอ้างอิงโดยเฉพาะซึ่งทางหอสมุดแห่งชาติไม่อนุญาตให้ขอยืมออกนอกสถานที่ อนึ่งงานคนควาเรียบเรียงเรื่องนี้ดำเนินไปอย่างสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยได้รับคำแนะนำจาก นายยิ้ม บัณฑยางกูร อดีตข้าราชการกองหอสมุดแห่งชาติผู้เคยในงานคนควาหนังสือเก่า จึงทำให้ผู้เขียนวิทยานิพนธ์สามารถค้นหาเรื่องที่ประสงค์ได้อย่างสะดวกกว้างขวางยิ่งขึ้น ถึงกระนั้นก็ยังมีข้อมูลหลายอย่างซึ่งมีอาจสืบค้นจากหนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ ได้โดยละเอียด จำเป็นต้องอาศัยการสัมภาษณ์จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ ที่เคยเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดในเหตุการณ์ หรือเป็นบุคคลร่วมสมัยในเรื่องที่ต้องการกล่าวถึง เช่น พระมหาเทพกษัตรสมุห อดีตมหาคเล็กลงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และหม่อมราชวงศ์แสงสุรีย์ ลดาวัลย์ หัวหน้าแผนกสารบรรณ สำนักพระราชวังเป็นต้น ในระหว่างดำเนินการงานคนควาวิจัย ผู้เขียนได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากบรรดาบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งช่วยเหลือในการจัดหาเอกสาร สิ่งพิมพ์และหนังสือเพื่อนำมาถ่ายสำเนาอีกด้วย บรรดาท่านที่ได้กล่าวนามมาข้างต้นนี้ เป็นผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่เขียนวิทยานิพนธ์ขอระลึกถึงพระคุณไว้ ณ ที่นี้

นอกเหนือจากนี้ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการผู้พิจารณาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ทุกท่าน โดยเฉพาะ ศาสตราจารย์สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ และ ศาสตราจารย์ฉลวย วุชาสิทธิ์ ผู้กรุณาตรวจแก้ไขและปรับปรุงจนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จอย่างเรียบร้อย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
รายการตารางประกอบ	ณ
รายการภาพประกอบ	ค
บทนำ	
ความเป็นมาของปัญหา	๑
ความมุ่งหมายและขอบเขตของการค้นคว้า	๒
ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้	๓
วิธีดำเนินการค้นคว้าและเอกสารที่ประกอบประกอบการค้นคว้าและวิจัย...	๔

๑	ความเป็นมาของ "บรรดาศักดิ์" และ "นามบรรดาศักดิ์" ชุมนางไทย..	๕
	ความหมายของ "บรรดาศักดิ์", "นามบรรดาศักดิ์" และ "ชุนนาง"	๕
	ประเพณีการมีบรรดาศักดิ์ของชุนนางไทยในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์	
	นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคหลัง	๘
	ลักษณะการปกครองของไทยสมัยราชาธิปไตย	๑๒
	สมัยกรุงสุโขทัย	๑๒
	การออกพระนามพระเจ้าแผ่นดินแต่โบราณ	๑๔
	บรรดาศักดิ์ชุนนางสมัยกรุงสุโขทัย	๑๘
	สมัยกรุงศรีอยุธยา	๒๐
	อัศวมหาเสนาบดีและเสนาบดีจตุสดมภ์สมัยกรุงศรีอยุธยา	๒๑
	สมัยกรุงธนบุรี	๒๔
	สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	๒๘
	อัศวมหาเสนาบดีและเสนาบดีจตุสดมภ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	๓๑
๒	องค์ประกอบยศชุนนางไทย และ การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งชุนนาง	
	ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคหลัง	๔๕
	องค์ประกอบยศชุนนางไทย	๔๕
	ยศ	๔๖
	ลัญจกยศ	๔๗
	สมเด็จพระพุทธเจ้า	๔๗
	เจ้าฟ้า	๔๘
	พระองค์เจ้า	๕๑
	หม่อมเจ้า	๕๒
	หม่อมราชวงศ์	๕๒
	หม่อมหลวง	๕๒

อิสริยยศ	๕๓
เจาต่างกรม	๕๔
กรมพระ	๕๗
กรมหลวง	๕๘
กรมขุน	๕๘
กรมหมื่น	๕๘
บรรดาศักดิ์	๖๒
สมเด็จพระเจ้าพระยา	๖๒
เจ้าพระยา	๖๖
พระยา	๗๑
พระ	๗๖
หลวง	๗๙
จ๋ม่น, เจาหม่น	๘๐
ขุน	๘๒
หม่น	๘๓
พ่น	๘๓
นาย	๘๔
นามบรรดาศักดิ์ หรือ ราชทินนาม	๘๔
เจ้าพระยาจักรี	๘๕
เจ้าพระยามหาเสนา	๘๗
พญาอมราช (พระยาอมราช)	๘๗
ออกญาธารมาธิบดี (พระยาธรรมมาธิบดี)	๘๗
ออกญาศรีธรรมราช (พระยาศรีธรรมราช)	๘๗
ออกญาพลเทพ (พระยาพลเทพ)	๘๗
นามบรรดาศักดิ์ของมหาดเล็กบางตำแหน่ง	๙๐

สตรีบรรดาศักดิ์	๙๗
สมเด็จพระราชชนนี พันปีหลวง	๙๗
สมเด็จพระบรมราชินี	๑๐๐
ข้าราชการสำนักฝ่ายใน	๑๑๒
ท้าวนาง	๑๑๒
พระสนม	๑๑๘
บรรดาศักดิ์สตรีสามัญ	๑๒๔
ทนายหญิง	๑๒๖
คุณหญิง	๑๓๐
คุณ	๑๓๒
นาง	๑๓๗
องค์ประกอบยศขุนนางไทยเกี่ยวแก่ตำแหน่ง	๑๔๐
ตำแหน่งอัศวมหาเสนาบดี	๑๔๐
ตำแหน่งเสนาบดีจตุสดมภ์	๑๔๑
ตำแหน่งมหาดเล็ก	๑๔๓
องค์ประกอบยศขุนนางไทยเกี่ยวแก่ตราประจำตำแหน่ง	๑๕๐

บทที่

๓ ความแตกต่างระหว่างบรรดาศักดิ์ขุนนางไทยกับบรรดาศักดิ์ขุนนางต่างประเทศ บางตำแหน่ง และการลงรายการสำคัญเกี่ยวแก่ชื่อตำแหน่งที่เป็นขุนนางต่างประเทศ สำหรับบัตรรายการหนังสือภาษาไทย	๑๕๒
ระบอบศักดินาของไทย	๑๕๒
ความหมาย คำว่า "ศักดินา"	๑๕๒
ระบอบฟิวดัลลิสม์ (The Feudalism)	๑๕๔
ประวัติสังเขประบอบฟิวดัลลิสม์	๑๕๔

ประวัติสังเขปของฐานันดรศักดิ์พระราชวงศ์และบรรดาศักดิ์ขุนนางบาง	
ประเทศในยุโรปและอื่น ๆ	๑๕๖
จักรพรรดิ หรือ พระจักรพรรดิ	๑๕๗
ซีซาร์	๑๕๘
ไกเซอร์	๑๕๘
ซาร์	๑๕๘
ฐานันดรศักดิ์พระราชวงศ์อังกฤษ รวมบรรดาศักดิ์ขุนนางอังกฤษและของ	
บางประเทศ	๑๕๘
ซอเวอริน	๑๕๘
ปรินซ์ออฟเวลล์	๑๕๙
คูก หรือ คยุก	๑๕๙
มาร์ควิส	๑๖๐
เอิร์ล	๑๖๐
ไวส์เคานต์	๑๖๑
บารอน	๑๖๑
ตอนที่ ๑ การลงรายการสำคัญเกี่ยวแก่ชื่อผู้แต่งที่เป็นขุนนางต่างประเทศ	
สำหรับบัตรรายการหนังสือภาษาไทย	๑๖๒
หลักเกณฑ์การลงรายการผู้มีบรรดาศักดิ์ชาวต่างประเทศที่	
กำหนดไว้ในคำราราษาต่างประเทศ	๑๖๓
บรรดาศักดิ์ชาวอินโดนีเซีย	๑๘๐
ชื่อชาวมาเลเซีย	๑๘๕
บรรดาศักดิ์ชาวมาเลเซีย	๑๘๙
หลักเกณฑ์การลงรายการผู้มีบรรดาศักดิ์ชาวไทยในคำราราษา	
ต่างประเทศ	๒๐๑

ตอนที่ ๒	ปัญหาการลงรายการชื่อผู้แต่งและให้หัวเรื่องนามบรรดาศักดิ์ ชุมนางไทย และ ข้อเสนอแนะในการลงรายการนามบรรดา- ศักดิ์ชุนนางไทย	๒๐๗
	การพิจารณาชื่อผู้แต่งที่มีบรรดาศักดิ์	๒๐๗
	บุคคลธรรมดาที่ไ้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์	๒๐๗
	หลักเกณฑ์การลงรายการผู้แต่งที่มีบรรดาศักดิ์ที่กำหนดไว้ ในตำราภาษาไทย	๒๑๐
	ปัญหาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการลงรายการ ผู้มีบรรดาศักดิ์	๒๑๓
	ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลงชื่อตัว และนาม- สกกุลของชุนนางผู้มีบรรดาศักดิ์ไว้ในวงเล็บท้ายบรรดา- ศักดิ์	๒๑๔
	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดทำบัตรหลักฐาน.....	๒๑๔
	ปัญหาและข้อเสนอแนะการลงรายการบรรดาศักดิ์ มหาคุณ	๒๒๐
	ปัญหาและข้อเสนอแนะการลงรายการเกี่ยวกับบรรดา- ศักดิ์เจ้าประเทศราช	๒๒๕
	ปัญหาและข้อเสนอแนะการลงรายการสตรีมีบรรดาศักดิ์	๒๓๐
	ปัญหาและข้อเสนอแนะการลงรายการเกี่ยวกับพระ- มหาภคินี	๒๔๔
	ปัญหาและข้อเสนอแนะการลงรายการเกี่ยวกับพระ- บรมราชินี	๒๕๑
	ปัญหาและข้อเสนอแนะการลงรายการเกี่ยวกับเจ้า- นายชั้นสูงและพระบรมวงศานุวงศ์	๒๕๕

บทที่

๔	บทสรุปและข้อเสนอแนะในการลงรายการผู้แต่งที่มีบรรดาศักดิ์	๒๖๐
	สรุป	๒๖๐
	ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป	๒๖๔
	บรรณานุกรม	๒๖๕
	ภาคผนวก	
	ภาคผนวก ก	๒๘๑
	ภาคผนวก ข	๒๘๒
	ภาคผนวก ค	๒๘๓
	ภาคผนวก ง	๒๘๖
	ภาคผนวก จ	๓๓๓
	ภาคผนวก ฉ	๓๓๓
	ประวัติการศึกษา	๓๔๕

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
๑ ตารางเปรียบเทียบนามบรรดาศักดิ์ขุนนางตำแหน่งอัศวมหาเสนาบดี..	๘๖
๒ ตารางเปรียบเทียบนามบรรดาศักดิ์ขุนนางตำแหน่งเสนาบดีจตุสดมภ์..	๘๘
๓ ตารางแสดงเนื้อหาหลักเกณฑ์การลงชื่อผู้แต่งตั้งในหนังสือคู่มือ การลงบัตรรายการภาษาต่างประเทศ	๑๖๓
๔ ตารางเปรียบเทียบการลงรายการนามบรรดาศักดิ์ขุนนางไทยของ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหอสมุดแห่งชาติ.....	๒๑๗

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการผังและภาพประกอบ

ผังและภาพประกอบที่

หน้า

- ๑ ผังแสดงการปกครองและลำดับตำแหน่งขุนนางไทย
สมัยกรุงศรีอยุธยา ๒๓
- ๒ ภาพตัวอย่างบัตรหลักฐาน ๒๑๘
- ๓ หน้าปกในหนังสือค่ากลอนสรรเสริญพระบารมี ๒๕๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

การมีบรรณาคัดกัและนามบรรณาคัดกัหรือราชทินนามของขุนนางไทยนั้น นับเป็นโบราณประเพณีที่มีมาแต่ก่อนกาลในสมัยที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองระบอบ "สมบูรณาญาสิทธิราชย์" องค์พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงพระราชอำนาจเหนือกฎหมาย นับตั้งแต่สมัยน่านเจ้า, สมัยกรุงสุโขทัย ทรราชจนกระทั่งสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ยุคแรกและยุคหลัง บรรดาหนังสือรวมทั้งเอกสารสำคัญ ๆ อันได้กล่าวถึงเรื่องราวเหล่านี้มีอยู่กระจัดกระจายหลายแห่ง ยังหาได้มีผู้ใครรวบรวมและนำมาเรียบเรียงเพื่อให้เป็นเรื่องราวกันโดยลำดับไม่ การศึกษาประวัติความเป็นมาของบรรณาคัดกัและนามบรรณาคัดกัของขุนนางไทยตามประเพณีที่มีมาแต่แรกเริ่ม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในสมัยต่อมา นับว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยในด้านนี้เป็นอย่างยิ่ง อนึ่งการศึกษาเพื่อเกิดความเข้าใจในเรื่องราวของบรรณาคัดกัและนามบรรณาคัดกัของขุนนางไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำรายการบัตร (Card catalog)* โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการลงชื่อผู้แต่ง (Author entry) และการให้หัวเรื่อง (to assign subject headings) ของหนังสือประเภทชีวประวัติ ผู้มีบรรณาคัดกั ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในท้องสมุดแต่ละแห่ง ควรลงรายการเกี่ยวแก่ผู้แต่ง

* การทำรายการบัตร เป็นศัพท์บัญญัติวิชาบรรณารักษศาสตร์ซึ่งคณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์วิชาบรรณารักษศาสตร์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้บัญญัติให้หมายถึง การลงรายการต่าง ๆ จากหน้าปกในของหนังสือ ซึ่งได้แก่ การลงเลขเรียกหนังสือ การลงชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่องหรือชื่อหนังสือ ครั้งที่พิมพ์ สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์ ปีที่พิมพ์ จำนวนหน้าหรือจำนวนเล่ม และรายการอื่น ๆ ที่จำเป็นตามหลักเกณฑ์ของวิชาการจัดทำรายการบัตร

และการให้หัวเรื่องดังกล่าวนี้ นับเป็นสิ่งจำเป็นในบัตรรายการหนังสือ (Catalog card) ของห้องสมุด โดยเหตุที่บัตรรายการนี้เป็นเครื่องมือสำหรับช่วยการค้นคว้าของบรรณารักษ์, ผู้ใช้ รวมถึงบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเพื่อให้ไปพบแหล่งหนังสือและวัสดุเพื่อการอ่าน (Library materials) ในห้องสมุดที่ต้องการได้อย่างสะดวกรวดเร็ว หลักเกณฑ์การลงชื่อผู้แต่งและการให้หัวเรื่องของนามบรรณารักษศาสตร์ชุนนางไทยนั้น ปรากฏว่า ยังมีห้องสมุดหลายแห่งที่ลงรายการแตกต่างกัน และไม่เป็นแบบแผนเดียวกัน ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ผู้ใช้ห้องสมุด

วิชาการทำรายการบัตรนี้นับเป็นงานฝ่ายเทคนิคที่สำคัญแขนงหนึ่งของวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งต้องอาศัยผู้มีวุฒิทางวิชานี้มาปฏิบัติงานโดยเฉพาะ บรรณารักษ์ผู้มีหน้าที่ในการจัดทำรายการบัตร (Cataloger) จะต้องศึกษาในเรื่องเกี่ยวแก่หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ นอกเหนือไปจากวิชาแขนงอื่น ๆ ของบรรณารักษศาสตร์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถใช้ความรู้มาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมแก่การปฏิบัติงานในด้านนี้โดยเฉพาะ

ความมุ่งหมายและขอบเขตของการค้นคว้า

ความมุ่งหมายหลักของวิทยานิพนธ์เรื่อง "บรรณารักษศาสตร์ชุนนางไทยและข้อเสนอแนะการลงรายการชื่อผู้แต่งและให้หัวเรื่องนามบรรณารักษศาสตร์" คือ การศึกษาประวัติความเป็นมาของบรรณารักษศาสตร์ รวมทั้งนามบรรณารักษศาสตร์ของชุนนางไทย ตามโบราณประเพณีที่มีมาแต่แรกเริ่ม พร้อมทั้งการเปลี่ยนแปลงในสมัยต่อมา ตลอดจนการศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างบรรณารักษศาสตร์ชุนนางไทยกับชุนนางต่างประเทศของประเทศที่มีประเพณีการใช้บรรณารักษศาสตร์ เพื่อประโยชน์แก่บรรณารักษ์ผู้จัดทำรายการบัตรหนังสือภาษาไทย จะจำแนกวัตถุประสงค์โดยเฉพาะของการเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้ดังนี้

๑. เพื่อนำข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาในเรื่องดังกล่าวนี้ มาพิจารณาการลงรายการชื่อผู้แต่งและให้หัวเรื่องในบัตรเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย
๒. เพื่อการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์การลงรายการชื่อผู้แต่ง และให้หัวเรื่องนามบรรณารักษศาสตร์ของหนังสือภาษาไทย ให้เป็นแบบเดียวกันและมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น
๓. เพื่อวิจัยงานเทคนิคแขนงหนึ่งของวิชาบรรณารักษศาสตร์

๔. เพื่อบรรณาธิการได้ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานเกี่ยวแก่การลงรายการผู้แต่ง หรือให้หัวเรื่องของเจ้าของชีวประวัติผู้มีบรรดาศักดิ์ได้สะดวกขึ้น

๕. เพื่อรวบรวมเรื่องราวของประเพณีการมีบรรดาศักดิ์และนามบรรดาศักดิ์ ขุนนางไทย สำหรับให้บรรณาธิการและบรรดาผู้ที่สนใจในวัฒนธรรมไทยค่านนี้ ได้ใช้ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมโดยสะดวก

การค้นคว้าและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีขอบเขตเฉพาะการรวบรวมข้อมูล ต่าง ๆ ทางประวัติความเป็นมาของ บรรดาศักดิ์และนามบรรดาศักดิ์ ซึ่งประกอบด้วย ยศ คำนำหน้านามที่แสดงบรรดาศักดิ์ ตำแหน่งและตราประจำตำแหน่งซึ่งรวมเป็นองค์ ประกอบของขุนนางไทย ตลอดจนการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือ สืบเนื่องกัน เพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาการลงรายการบัตร แต่จะไม่รวมถึงการ ประมวลรายชื่อหรือทำเนียบนามบรรดาศักดิ์ของขุนนางไทยที่มีมาทั้งหมดในเนื้อหาของวิทยา- นิพนธ์ เพราะอยู่นอกเหนือขอบเขตของวิทยานิพนธ์นี้

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

การวิจัยนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกแก่บรรณาธิการและนักศึกษาค้นคว้าได้หลาย ประการ คือ

๑. ช่วยให้ทราบเรื่องราวเกี่ยวแก่บรรดาศักดิ์และนามบรรดาศักดิ์ที่สำคัญ ๆ ของขุนนางไทยที่ได้รวบรวมไว้ เพื่อเป็นหลักฐานในที่แห่งเดียวกัน

๒. เป็นประโยชน์ในการค้นคว้าอ้างอิงสำหรับนิสิต นักศึกษาในวิชาแขนงต่าง ๆ เช่น โบราณคดี ประวัติศาสตร์ อักษรศาสตร์ และบรรณาธิการศาสตร์ ที่ต้องการจะศึกษา เกี่ยวกับประเพณีการมีบรรดาศักดิ์ของขุนนางไทย

๓. ใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาหลักเกณฑ์การลงชื่อผู้แต่ง และการให้ หัวเรื่องผู้มีบรรดาศักดิ์สำหรับหนังสือภาษาไทย

๔. เป็นประโยชน์ต่องานเทคนิคของห้องสมุด โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติงาน เกี่ยวแก่บัตรรายการหนังสือภาษาไทย

๕. การวิจัยเรื่องนี้มีส่วนสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ หลายด้าน โดยเฉพาะวิชา ประวัติศาสตร์ อักษรศาสตร์ และวัฒนธรรม จึงนับว่ามีประโยชน์ต่อวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

วิธีดำเนินการ ค้นคว้าและ เอกสารที่ใช่ประกอบการ ค้นคว้าและวิจัย

ในการค้นคว้าเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ดำเนินการค้นคว้าดังนี้คือ

๑. วิจัยจากบรรดาหนังสือ เอกสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งมีผู้เขียนไว้ทั้งที่พิมพ์เป็นเล่มและยังมีได้พิมพ์เป็นเล่ม รวมทั้งบทความจากวารสารต่าง ๆ

๒. ดำเนินการตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ ประกอบการวิจัยจากหนังสือและเอกสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แน่นอน

๓. วิจัยจากงานวิจัยครั้งก่อนซึ่งมีเรื่องราวสืบเนื่องกันคือ วิทยานิพนธ์ของ อัมพร ทีชะระ เรื่อง "ปัญหาการทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทย และข้อเสนอแนะในการลงรายการบัตร Problems in cataloging of Thai books and proposals for descriptive cataloging." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๐. (อัครสำเนา)

๔. ดำเนินการสำรวจการลงรายการชื่อผู้แต่งและการให้หัวเรื่องนามบรรณาคัดศัพท์ของขุนนางไทยในบัตรรายการจากห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ในพระนคร-ธนบุรี

๕. สัมภาษณ์บรรณารักษ์ห้องสมุดที่ทำการสำรวจ เพื่อทราบหลักเกณฑ์การลงรายการบัตรที่ห้องสมุดนั้น ๆ ใช้อยู่

๖. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องที่เกี่ยวข้องงานค้นคว้าและวิจัยเรื่องนี้

สำหรับเอกสารที่ใช่ประกอบการค้นคว้าและวิจัย ส่วนใหญ่ได้แก่บรรดาหนังสือในแขนงวิชาต่าง ๆ เช่น กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม โบราณคดี ประวัติศาสตร์ จดหมายเหตุของชาวต่างประเทศ และหนังสือเกี่ยวแก่หลักเกณฑ์การจัดทำรายการบัตรหนังสือภาษาต่างประเทศ และงานวิจัยซึ่งมีผู้ทำการวิจัยไว้แล้ว ดังปรากฏในข้อ ๑ เพื่ออาศัยเป็นหลักประกอบการพิจารณาแก้ไขคัดแปลงการลงรายการบัตรหนังสือภาษาไทยในเรื่องนามบรรณาคัดศัพท์ให้เหมาะสม